

Diafană, ivală aparițiile plutind într-un decor elegant și prețios. Sau refugiindu-se în grădina celor mai frumoși trandafiri. Pentru a-i îngriji. Pentru a asculta vorba lor de taină.

Vizitatorii sînt rari. Indelung selectați. Li prînește cu bunăvoință. Cu zîmbet pe buze. Și-i umește prin prospețime și prezență. Prin tinerețe, azi, cînd a trecut pragul celui de al nouăzeci și cincilea an.

Dialogul despre scenă și oamenii ei izbucnește spontan și continuă susținut. Cu categorica izgonire a convenționalului și stereotipicului. Atunci, înfățișarea de porțelan, de erin delicat, coborît dintr-o lume eterică, se dovedește înșelătoare. Aura Buzescu se dezvăluie drept ceea ce este cu adevărat. O forță. Un diamant dur. Iși afirmă deschis și tare opiniile. Știe să le impună. Verdicturile pe care le dă neîngăduind replică.

Formal amabilă? Complezentă? Niciodată! Cinstită și dreaptă, fie și cu riscul de a supăra? Intotdeauna! Și chiar aspră, atunci cînd e vorba de compromis, de impostură, de nontalent. În numele unei mari iubiri: Teatrul.

Născută la 26 august 1894.

Studii de conservator la clasa Luciei Sturdza-Bulandra.

Debut pe scena profesionistă în stagiunea 1914—1915. Cînd, în cadrul companiei Bulandra, a jucat, în travesti, rolul Serloja, flul Annel Karenina.

Au urmat apariții, în serie, pe aceeași scenă sau pe altele, cun a fost cea de la „Excelsior”, condusă de Elvira Popescu. Debutanta a confirmat. Și s-a dovedit o personalitate originală. Ceea ce a dus la angajarea în trupa Teatrului Național din București. Cea dintîi eroină creată pe prima scenă a țării fiind Julia din Hedda Gabler, de Ibsen.

De aci înainte, împliniri, în sută. Șaizeci și nouă la număr. Ceea ce, desigur, nu reprezintă o sumă impresionantă, pentru o artistă de asemenea importanță. Impresionante sînt mijloacele cu care s-au realizat. Caterina din

Aura Buzescu: „Viața mi-a surîs

Către sfîrșitul veacului trecut, într-un sat frumos și bine gospodărit din Caransebeșul Banatului, un băiat a întîlnit o fată. Ei s-au îndrăgît și au hotărît să se căsătorească. Pe actul emis de primărie stă scris negru pe alb: Pavel, 18 ani, june, la prima cununie. Persida, 17 ani, jună, la prima cununie.

Curînd, în casa lor, a răsărit un băiat. Apoi altul. Iar după nouă ani, hop! și o fată... O fată ca toate fetele. I s-a dat numele de Aurora... După ea, au mai venit și alții...

★

Cînd veacul mai avea doi ani pînă să părăsească scena lumii, Pavel și Persida, cu toți pruncii lor, au urnit-o din satul de obîrșie. Au pornit să-și încerce norocul în capitala țării... Aurora — adică eu — avea patru ani.

★

Tata era foarte sever cu noi. Viața nu fusese prea darnică în ceea ce-l privește. Poate tocmai de asta, visa ca fiii și fiicele lui să ajungă mai departe. Și mai sus decît el.

Și fiindcă socotea că deprinderea unei purtări „alese” este o garanție a reușitei, nu ne îngăduia nici o abatere de la anumite norme stabilite de el.

Crescusem. Eram școlăriță. Și, într-o zi, veneam spre casă, cu ghiozdanul sub braț, cu capul în nori și plin de sticleți, dar cu burta goală. Mi-era o foame! Noroțul meu că drumul spre casă trecea prin fața unei gogoșării. Am și cumpărat una. Apoi, tuști! În tramvaiul cu cai care tocmai sosea în stație.

Stăteam pe platformă, mușcam cu poftă din gogoșa mea și-mi lăsam gîndurile să zboare...

scenei ■ memoria scenei

Frații Karamazov s-a impus prin vigoare, Diane de Charence — Fecioara rălică de H. Bataille — a tulburat profund, prin gama de stări paroxistice traduse scenic cu o mare economie de mijloace. Margareta, nefericita iubită a lui Faust (Goethe), a fost reală și univă, ca nicicând înainte. Oselia, personajul shakespearean, jucat altă dată cu accente expresioniste, cu frîngeră miinilor și smulgerea părului, este în creația Aurei Buzescu numai puritate. Iar suferința ei cu atât mai convingătoare, cu cât este reținută. Înăbușită, parcă, Ifigenia — în versiune Mircea Eliade — și Electra — din Atruzii lui Victor Estimiu —, deși ca rupte din veacul și lumca lor, cuplă o viață clocotitoare. Violaine — Ingerul a vestit pe Maria de Paul Claudel este investită cu o răscolitoare umanitate. În schimb, Elisabeta, regina Angliei, deși uscată, rigidă, cucerește prin puterea patimii care o devoră. Și cît de rafinată este gradăția senzațiilor și a sentimentelor acelei fețe bătrîne trezite la viață de dragoste — Esther din Frenozio de Ch. Chapuis! Pentru ca doar un șipăt și două vorbe repetate monocord să comunice drama Mariei, mama care-și pierde copilul (Pentru fericirea poporului de A. Baranga și N. Moraru). O privire neutră, zimbete ambigue, o intenție de gest fără finalitate și portretul perfidiei — Clara din Vizita bătrînei doamne.

Așadar, prin ce se ajunge la subtila artă a Aurei Buzescu? Prin concentrare. Sobrietate. Mișcare scenică minimă. Gestică aproape inexistentă. O întoarcere a capului — molcomă sau pripită. Un semn al minții, nedus la capăt. Glas destul de egal ca ritm. Dar aci cu unduire dulce de vicar, aci cu asprime de ferăstrău. Și chip niciodată grimat, transparent pentru tensiunea dinăuntrul creatoarei...

Apariția Aurei Buzescu a marcat, în epocă, o cotitură. Jocul ei, de o certă modernitate, contrasta cu stilul celor mai mulți dintre conțrați.

Sanda DIACONESCU

în alt fel...“

Dar — grozăvie! — la stația următoare, în același tramvai, s-a suit și tata. Mă zărise. Și, deocamdată, se prefăcuse în stană de piatră. Fata lui cu o gogoasă în gură! În tramvai! În văzul atîtor oameni!... Și înțeleg, într-o clipă, că își face loc de trecere ca să ajungă la mine. Gata să mă înec cu gogoasa. Ca frumoasa din pădurea adormită, cu mărul oferit de vrăjitoare... Nu mai stau la gînduri și zdup! jos din tramvai. Am sărit din mers și nu mi-a fost prea bine... Dar nici atît de rău ca atunci cînd tata își infiea mîna în coama mea zburătoare!...

★

Tata ținea foarte mult și la învățătura copiilor lui.

Munca toată ziua pînă la istovire. Dar, seara, își găsea timp să ne controleze temele. Ba, încă, stătea răbdător

lîngă cei mici, ca, împreună, să buchi-sească slovele.

De mine s-a ocupat stăruitor. Dar n-a înțeles niciodată de ce ochii și gîndurile îmi pluteau peste literele pe care mi le silabisea, fără să se oprească pe ele... Eu visam, visam tot timpul... Construiam lumi neobișnuite, fantastice, frumos colorate...

De altfel, se pare că întreaga mea comportare era un picușor ciudată. Nu numai tocitul cărților nu-mi plăcea. Dar nici pălăvrăgeala... Nici obligația de a respecta un program făcut mai dinainte... Nici măcar bătutul mingii sau coarda nu mă atrăgeau... Îmi creasem o altă lume, imaginară. O a doua existență...

Mă închipuiam în haine de lumină sau de nori vaporosi... Zburam peste păduri enigmatice, peste lacuri ascunzînd taine... Născoceam altfel de cosînzene și alți feți-frumoși... De asta, poate, m-au atras mai

Rolul debutului: Sergio, fiul Annei Karenina (Teatrul Modern — Compañia Bulandra), 20 noiembrie 1914.

Henriette din Secretul de H. Bernstein (Teatrul Național), 1925.

Regina Elisabeta din Maria Stuart de Fr. Schiller (Teatrul Național), 1943.

puțin cărțile și mai mult artele plastice, broderia, meșteșugul multicolor și caleidoscopic al tapiseriei...

Am învățat să pictez... Începusem să brodez cu mâini de zină.

De aici — cred eu — atracția spre teatru. Singura lume în care aș fi putut să trăiesc fiind lumea de ficțiune, Lumea metaforei și poeziei, Lumea culorilor. Pentru mine, singura reală...

★

Numai că drumul meu spre teatrul atât de mult dorit a fost barat de un veto categoric rostit de tata. Și cât de greu mi-a fost! Cât am luptat împotriva acestui obstacol!

Atunci, am aflat că nu eram doar o vizitoare. Ci și o voință. O forță care poate să treacă peste orice obstacol.

Așa că — în pofida tuturor piedicilor — iată-mă la conservator. Unde — ca să fiu sinceră — nu mi-a niers chiar strălucit.

Marii actori ai vremii — și profesorii mei, prin urmare — desfășurau, pe scenă, un joc „încărcat”. Cu multă mișcare, cu gesturi grandilocvente, cu un glas care tuna... După gustul epocii, se pare că tot ce făceam eu nu putea fi declarat „spectaculos”.

Dar viața mi-a suris în alt fel...

★

Într-o zi, mă aflu în cabinetul Luciei Sturdza-Bulandra. Stăteam, pierită, pe un colț de scaun. Ușa s-a deschis și a pătruns înăuntru un tânăr frumos și cu privire inteligentă. Spre uimirea mea, s-a adresat Luciei Sturdza-Bulandra cu multă îndrăzneală. Îl chema Alexandru...

Avea și el în cap o mulțime de planuri și visuri. Dorea să facă teatru ca actor... dar și ca administrator... sau director! Culmea!

Eu am simțit o atracție deosebită față de acest om. Iar el, din clipa aceea, a fost tot timpul pe urmele mele... Așa s-a făcut că, foarte, foarte curînd, Aurora, tinăra sedusă de mirajul teatrului, a fost nevoită să facă două nopți albe... Ca să-și coasă și să-și brodeze singură cea mai frumoasă rochie de mireasă. Și dragostea care s-a născut atunci a trăit mereu.

★

În lunga mea viață, petrecută pe scenă, am avut mulți, foarte mulți parteneri... Dintre cei mai mari, Deosebiți ca temperament, ca stil de joc...

La începutul carierei mele, aveam căutare actorul chipeș, elegant, cu gesturi considerate a-i mări farmecul, cu roșire pompoasă. Acest stil se învăța în ani, se copia — mai exact spus, se fura de la înaintași... Se căuta, așadar, actorul spectaculos. Și unul dintre aceștia era Tony Bulandra. Care — să fim cinștiți — nu era un talent. Dar învățase să facă totul frumos. Și nu numai pe scenă, dar și în viață. Își purta cu eleganță costumele, și ele croite cu mult „chic”... Își studiase și gesturile, atitudinile, așa încît să fie cu adevărat, nu numai în teatru, ci și pe stradă, un prim amoretz. Un prinț sarmant.

Actori cu stil bine studiat, cu joc adaptat modei, adică fastuos, teatral, distanțîndu-i de restul muritorilor, erau mulți, în epoca în care s-a desfășurat cariera mea. Mai toți confrății care smulgeau aplauze spectatorilor.

Lavinia — Din jale se intrupează Electra de Eugene O'Neill (Teatrul Național), 1943.

Tot Lavinia, altă ipo-stază.

Soția din Toți fiii mei de Arthur Miller (Teatrul Național), 1948.

Mai existau și alții, aparținând unei alte categorii. Talente înmăscute, fără prea multă știință. Cei cu intuiție de teatru. Simțind sincer rolul. Jucând firesc și autentic. Unul dintre aceștia a fost, fără îndoială, Ion Sârbul. Robust în tot ce făcea. Natural. Izbușind în scenă. Și punind de îndată stăpînire pe public. Dotat în egală măsură pentru comedie și pentru dramă, nu greșea niciodată. Dar avea un surplus de vitalitate, de forță și farmec în rolurile de autohtoni.

În 1935, jucam împreună în *Umbra de Vasile Voiculescu*. El, rolul principal, funcționarașul escroc, plin de vervă și putere de seducție. Eu făceam o compoziție. Eram baba Sevilla, poate mama lui, poate nu... În scena cea „mare”, cu îl împroșcam cu blesteme, iar el răspuncea, cu haz, improvizînd tot soiul de năzdrăvănii. Temperamentele noastre se ciocneau, între dezlănțuita mea forță întunecată și improvizatia lui spumoasă era un decalaj de mare efect. Și aplauzele veneau în rogate.

Altă dată, acest excelent actor ne-a creat la toți o stare de emoție mai puțin obișnuită. Se juca *Hamlet*. Cu Aristide Demetriade în rolul titular. Sârbul juca groparul. Dar, în aceeași zi, îi murise fiica — Anca. Actorul a avut totuși tăria să se desprindă de durerea lui — sau, poate, să și-o stăpînească... S-a urcat pe scenă și lângă o groapă deschisă — așa cum arăta decorul, cu tigva lui Yorick în mînă, a fost capabil să filozofeze și să facă, într-un fel, haz... Dar în timp ce Sârbul își rostea perfect replicile, pîrînd mai curînd că își bate joc de moarte, partenerii plîngeau...

★

Dintre actrițele cu care m-am întîlnit în mod fericit, pe scenă... cu care m-am „acordat” cel mai bine în joc, aș aminti de Marioara Voiculescu. Era un mare talent și un temperament vulcanic, debordant. Confruntările noastre erau incendiare. Regret și azi retragerea Marioarei Voiculescu din spectacolul *Din jale se intrupează Electra*. Scenele dintre mamă și fiică se ridicau la o tensiune, la o vibrație niciodată atinse cînd Agepsina Macri-Eftimiu mi-a fost mamă... De unde reiese limpede rolul partenerului în propria ta creație. Desigur, fără legătură cu Agepsina, (în să spun că nimeni, cu un actor slab în față, nu va putea da totul. Creația unui profesionist cit de desăvîrșit al scenei nu va fi la înălțime dacă replica i-o va da un nontalent.

★

Georghe Storin mi-a apărut întotdeauna, prin el însuși, un adevărat personaj. Am jucat alături, între altele, în *Regele Lear*. El, eroul titular. Eu, Goneril. Protagonistul a creat acest rol în condiții dramatice. Era bătrîn, bolnav. Și orb. De fapt, directorul de atunci al Naționalului nostru, Zaharia Stancu, compo-tase cu regizorul Sică Alexandrescu și cu noi, actorii din distribuție. Pentru ca Storin să mai trăiască, a fost convins că fără el spectacolul nu se poate juca. Adus pe brațe și suit pe scenă, găsea în el resursele necesare pentru a crea personajul. A fost patetic.

Doamna Bohn din Cei din Dangaard de Andersen-Nexo (Teatrul Național), 1954.

Sokolova din Cei din umă de Maxim Gorki (Teatrul Național), 1959.

Clara din Vizita bătrâneli doamne de Friedrich Dürrenmatt (Teatrul Național), 1965.

O contemporană a mea, deși mai tinerică — ar fi trebuit să aibă azi 90 de ani! — pe care am prețuit-o deosebit — a fost Maria Wauvrina. O ființă cu har și haz irezistibil. Și nu cred că a avut cineva, din teatrul nostru de operetă, un succes mai mare la public. Forța de șoc a acestei actrițe era, de asemenea, autenticitatea. Chiar dacă opereta respectivă aducea pe scenă o lume de inchipuire, cu prinți și baroni.

Wauvrina era și un om. Un bun coleg, săritor, dornic să ajute. Talentul ei era atât de puternic, atât de convingător, încât este sigur că nu se temea de nici un fel de concurență. De aceea fi dădea mina să fie atât de bună și darnică. De aceea, își ajută toți partenerii. Și au fost mulți în viața ei de teatru. Să nu uităm — Maria Wauvrina a fost pe scenă pînă la 80 de ani!

★

Un mare creator de oameni și tipuri, cu care însă nu mi-a plăcut niciodată să joc, a fost George Calboreanu. De ce? Fiindcă el nu înțelegea să-și creeze rolul decît mergînd după doi și chiar trei sufleciori. În fiecare colț al scenei, după fiecare draperie, trebuia să fie instalat un asemenea ajutor. Maestrul nu știa niciodată textul... Dar cit de miraculos trebuie să fi fost harul lui Calboreanu, dacă, în asemenea condiții, el mai reușea să pară firesc! Dacă izbutea să crece, ou adevărat!

★

Oamenii — vreau să spun actorii — își complică viața, închipuindu-și că sînt cei

mai mari între cei mari... Eu nu m-am socotit decît o actriță oarecare... Iar acum, în ceastul bilanțurilor, mă întreb dacă am avut într-adevăr talent... Oare să fi fost chiar atât de înzestrată cum s-a spus și s-a scris mereu? Nu știu... N-o pot susține cu toată convingerea. Ceea ce a fost însă sigur este că am muncit... Am muncit mult mai mult decît s-ar putea crede. Ah, acele roluri în care mi se spunea că sunt degajată, naturală, autentică... Cîtă trudă, cîtă știință și tehnică... Ce lung și dureros proces al transfigurării artistice s-a petrecut întotdeauna! Munceam zi și noapte în perioada repetițiilor... Apoi seară de seară, oricît de mult ținea un spectacol afișul... Mereu re-cream rolul. Mereu îl șlefuiam.

Și emoția, de care nu m-am putut elibera niciodată! Și care mă chinuia la fiecare spectacol. La fiecare intrare în scenă...

Imi spun azi că, poate, din prea mare patimă pentru teatru, am greșit față de familia mea... Față de tovarășul meu de viață, Alexandru. Și față de cei doi copii — Lixandru și Lixandra. Nu o dată i-am lăsat singuri, ca să alerg la teatru. Și apoi... ca și colegul și partenerul meu Ion Sârbul, la ceasul de mare cumpănă al dureroaselor despărțiri... de băiatul meu... de soțul meu... mi-am înfrînt durerea și m-am urcat pe scenă...

Cum se reușește în dragoste? Indrăgostindu-te o singură dată și dînd totul în această dragoste! Cum se reușește în teatru? Iubindu-l fără măsură și sacrificîndu-i totul!